

Kriminaalmenetluse seadustiku, väärteomenetluse seadustiku ja elektroonilise side seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirja juurde

Lisa

Märkuste arvestamise ja mitteamrvestamise tabel

Märkuse esitaja/märkuse sisu	Märkusega arvestamine/mitteamrvestamine
Riigiprokuratuur	
<p>1. Prokuratuur peab vajalikuks juhtida tähelepanu asjaolule, et eelnõus on kasutatud uudseid määratlemata õigusmõisteid, mida ei ole kohtupraktikas sisustatud, ja mis võivad tekitada normi rakendamisel hulgaliselt vaidluskohti. Nii ei ole näiteks selge, kuidas sisustada eelnõu KarS § 151 lg 1 ja § 151² lg 1 sõnastust „ohustab oluliselt ühiskonna turvalisust“.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõus ja seletuskirjas ei ole võimalik kirjeldada kõiki võimalikke olukordi või stsenaariume, millal isikute tegevus võib oluliselt ohustada ühiskonna turvalisust. Seetõttu leiame, et see jääb tulevikus kohtupraktika sisustada.</p>
Kaitsepolitseiamet	
<p>1. Kaitsepolitseiamet toetab rassismi ja ksenofoobia ilmingute vastu võitlemist ja karistusseadustikus sätestatud vaenu õhutamise ja sellega seotud süütegude regulatsiooni ajakohastamist. Kuivõrd KarS § 151 ja sellega seotud koosseisude muutmine on varasemalt olnud korduvalt päevakorras (vt seletuskirja p 2.3), siis oleme korduvalt esitanud ka enda sisulisi ettepanekuid, viimati 2023. aastal (vt 18.05.2023 nr 4025-2). Kuigi arvamuse avaldamiseks saadetud eelnõud on võrreldes 2023. aasta sõnastusega muudetud, toob eelnõus välja pakutud sõnastus seaduse rakendamisel tõenäoliselt kaasa mitmeid õiguslikke vaidlusi.</p> <p>Nimelt muudetakse eelnõu kohaselt KarS § 151 lg-s 1 tagajärge puudutavat nõuet ning nähakse ette tingimused, mille kohaselt on karistatav avalik üleskutse diskrimineerimisele, vihkamisele või vägivaldale seoses soo, keele, puude, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundiga viisil, mis:</p> <p>1) annab alust karta õhutusele järgnevat vägivaldtegu või vara kahjustamist või</p> <p>2) ohustab oluliselt ühiskonna turvalisust.</p> <p><u>Avalik üleskutse</u></p> <p>Palume selgitada, kust lähevad täpsemalt avaliku õhutamise piirid – kas kinnised sotsiaalmeedia grupid, mille puhul toimub õhutamine suurele kindlaks määratud isikute ringile ja seega ei kattu eelnõus toodud avalikkuse määratlusega, jäävad koosseisust välja? Suur osa vihakõnest toimub nn kõlakodades,</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõus ja seletuskirjas ei ole võimalik kirjeldada kõiki võimalikke olukordi või stsenaariume, millal isikute tegevus annab alust karta järgnevat vägivaldtegu või vara kahjustamist, samuti et millal see võib oluliselt ohustada ühiskonna turvalisust. Seetõttu leiame, et see jääb tulevikus kohtupraktika sisustada.</p> <p>Avaliku üleskutse puhul on seletuskirjas selgitatud, et õhutamine on avalik ennekõike siis, kui see tehakse kättesaadavaks kindlalt määramata isikute arvule (mh internetis) või konkretiseerimata isikutele (nt nimeliste kutseteta koosolek). Koosseisuga ei ole hõlmatud omavahelised jutuajamised, sõnumid vm suhtlus, mis ei ole suunatud avalikkusele.</p>

<p>mis on suletud, kuid sageli arvuliselt suure liikmeskonnaga ja peaks olema eelnõuga hõlmatud.</p> <p>Samuti tuleks Kaitsepolitsei ameti hinnangul tegeleda teenusepakkujate vastutuse suurendamisega. Facebook'i, Youtube'i, TikTok-i jm sotsiaalmeediarakenduste algoritmid pakuvad radikaliseeruda soovijatele radikaalset sisu, mis omakorda võimendab ja soodustab vaenu õhutamist.</p> <p><u>Viis, mis annab alust karta õhutusele järgnevat vägivallategu või vara kahjustamist</u></p> <p>Kaitsepolitsei ameti hinnangul on selle tingimuse puhul jätkuvalt ebaselge selle erinevus KarS §-ga 120 (ähvaramine). Eelnõu seletuskirjas on küll selgitatud, et kuigi sõnastuse eeskujuks on KarS § 120, siis ähvaramise koosseisu tõlgendust ei saa üks ühele KarS § 151 konteksti üle kanda (vt seletuskiri, lk 23). Palume selgitada, milles seisneb erinevus KarS §-ga 120, mis juba praegu sätestab karistuse vägivallaga ähvaramise eest kui on alust karta ähvaramise täideviimist.</p> <p><u>Viis, mis ohustab oluliselt ühiskonna turvalisust</u></p> <p>Selle tingimuse puhul on tegemist määratlemata õigusmõistega, mis seletuskirjast tulenevalt jääb kohtupraktika sisustada (vt seletuskiri, lk 23). Kaitsepolitsei hinnangul on nimetatud tingimust praktikas keeruline sisustada.</p> <p>Märgime, et Riigikohus on juba 2006. aastal öelnud, et keerulisem on küsimus, millist teksti saab lugeda sotsiaalset vaenu õhutamisele ja vägivallale üleskutsuvaks KarS § 151 mõttes (vt 3-1-1117-05, p 20). Samuti on selle tingimuse puhul asjakohane arvestada Riigikohtu 2025. aastal tehtud otsuseid KarS § 151¹ lg 1 asjades nr 4-23-4296 ja 4-23-4298. Kokkuvõtvalt toob Riigikohus viidatud lahendites välja, et rikkumist tuleb sisustada nn keskmise mõistliku inimese seisukohast (vt 4-23-4296, p 14 ja 4-23-4298, p 20). Eelnõu kontekstis tekib küsimus, kas ja kuidas saab KarS § 151 rakendamisel õiguspäraselt sisustada nn keskmise mõistliku inimese seisukohta tingimusele „ohustab oluliselt ühiskonna turvalisust“. Seda eriti olukorras, kus Riigikohus on Eesti avalikku ruumi sobimatu sümboli puhul öelnud, et kuigi politsei on teavitanud avaliku koosoleku korraldajaid sümboli sobimatusest Eesti avalikus ruumis, ei kinnita see, et keskmise mõistliku inimese seisukohast oli see piisav (vt 4-23-4298, p 18). Arvestades Riigikohtu seisukohta ei saa ka keskmise mõistliku inimese seisukohta ega kuriteo koosseisu sisustada eksperdi hinnanguga, sest Riigikohus on välja toonud, et eksperdi pädevuses ei ole anda õiguslikku hinnangut koosseisutunnuse olemasolu kohta (vt 4-23-4298, p 18).</p> <p>Kokkuvõtvalt on Kaitsepolitsei ameti arvamusel, et KarS § 151 muutmise eelnõus esitatud kujul ei taga suletud gruppides vaenu õhutamise probleemistiku lahendamist ning seaduse rakendamine toob tõenäoliselt kaasa mitmeid õiguslikke vaidlusi, mis arvestades senist Riigikohtu praktikat ei taga täielikult PS § 12 lg-s 2 sätestatud nõuet.</p>	<p>Käesoleva eelnõu eesmärgiks ei ole kehtestada reegleid teenustepakkujatele. Juhul, kui on soov suurendada teenustepakkujate vastutust, sealhulgas kohustusi nende poolt kasutatavate algoritmide ja vahendatava sisu osas, siis see on muude õigusaktide reguleerimisalas.</p> <p>Käesoleva eelnõu eesmärgiks on näha ette rangemad reeglid ja vastutus vaenu õhutamise raskemate vormide osas. Kuigi on olemas teatud sarnasused KarS §-ga 120 ja ähvaramise kuriteo koosseisuga on KarS §-de 151 ja 151² puhul erinevate õigushüvede kahjustamisega ning erinevalt isikuvastastest kuritegudest on viimaste puhul tegemist poliitiliste ja kodanikuõiguste vastu suunatud kuritegudega ning erinevate tagajärgedega kuritegudega.</p> <p>Nõustume, et uue regulatsiooni rakendamine ei pruugi olla lihtne. Samas, kuna kõiki võimalikke olukordi ei ole võimalik eelnõus ega ka seletuskirjas kirjeldada, jäävad nende koosseisude raamid kohtupraktika otsustada.</p>
---	--

<p>1. Kahe paralleelse koosseisu loomise põhjendatus</p> <p>Eelnõu näeb ette vaenu õhutamise regulatsiooni jaotamise kaheks eraldi koosseisuks (KarS § 151 ja § 151²), mille peamiseks põhjenduseks on EL raamotsusest tulenevate tunnuste eraldi käsitlemine. Me ei näe sisulist vajadust kahe paralleelse koosseisu loomiseks olukorras, kus käsitletavat teod – avalik üleskutse diskrimineerimisele, vihkamisele või vägivallale – on olemuslikult samaväärsed. Normitehniliselt ei õigusta samaväärsete tegude erinevat käsitlust üksnes asjaolu, et osa kaitstavaid tunnuseid tuleneb EL õigusest ja osa mitte. Kui tegu on sisuliselt sama, peaks koosseis olema üks, vajadusel koos kvalifitseerivate tunnustega, mille esinemine muudab väärteo kuriteoks. Lisaks on hetkel kaitstavaid tunnuseid eristatud formaalselt (sõltuvalt Eesti kohustusest EL ees), mitte sisuliselt, mida ka eelnõu koostajad ei eita. Kas tunnused rass, nahavärv, usutunnistus, sünnipära või rahvus või etniline päritolu on need, mis võrreldes soo, keele, puude, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundiga peaksid just Eesti kontekstis, Eesti ühiskonna vajadusi arvestades olema enam kaitstud, st kriminaalkorras? Sellele eelnõu seletuskirjast selgitust ei leia. Eelnevaga seoses soovime kaaluda, kuidas kavandatud regulatsiooni koostajad on hinnanud ka selle kooskõla Eesti põhiseadusega, konkreetsemalt üldise võrdsuspõhiõigusega (PS § 12). Seaduseelnõu § 151² lg 1 esimeses lauses on sarnaselt PS §-ga 12 lg 1 teise lause sõnastusega eraldi loetletud diskrimineerimise põhjused: rahvus, rass, nahavärv, päritolu või usutunnistus, osad samas sättes nimetatud tunnused on kajastatud KarS §-s 151. Samas jätab nimetatud eelnõu säte üldse välja põhiseadusnormi samas lauses nimetatud diskrimineerimise järgnevad põhjused: muud veendumused, varalise ja sotsiaalse seisundi kõrval muud asjaolud. Juhime siinkohal tähelepanu, et Riigikohus on pärast 2011. aastat käsitlenud PS §-ga 12 kaitstud põhiõigust üldise võrdsuspõhiõigusena ja hinnanud, et PS § 12 lg 1 teine lause sisaldab endas vaid näitlikku loetelu (RKÜKo 07.06.2011, 3-4-1-12-10, p 27)).</p> <p>Kahe koosseisu põhine lahendus ei pruugi vastata ka määratletuse põhimõttele, sest ebaselgeks jääb piir kuriteo ja väärteo vahel. Näiteks kuidas eristada keelt (KarS § 151 tunnus) rahvusest ja päritolust (KarS § 151² tunnus)? Tõsi, see probleem ei kao ka juhul, kui EL raamotsuses kajastatud tunnused viia mehaaniliselt kvalifikatsiooniks, st KarS § 151 lg-sse 2. Pigem peaks erinevate tunnuste kaitsuse vajadust analüüsima sisuliselt. Igal juhul kõnelevad sellised eristamisprobleemid sellest, et üksnes EL ettekirjutuse alusel Eesti karistusõiguse muutmine jääb ilma sisulise põhjendusest formaalseks tegevuseks ning ei taga õigusselgust ega normi praktilist rakendatavust.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Kahe erineva koosseisu eesmärk on vältida ülekriminaliseerimist ning näha ette kriminaalvastutus üksnes vaenu õhutamise raskemate vormide eest nii nagu seda nõuab Euroopa Liidu raamotsus. Koosseisude sisustamine, sealhulgas piir väärteo ja kuriteo vahel jäetakse kohtupraktika otsustada.</p>
--	---

	<p>Täiendavat ebamäärasust tekitab kahe koosseisu erinev sõnastus („tegevuse eest, millega avalikult on kutsutud üles“ võrreldes „avaliku üleskutse eest“). Seletuskirjast ei selgu, kas seadusandja on soovinud nende mõistete vahel sisulist eristust. Erinev sõnastus võib anda aluse normide erinevaks sisustamiseks praktikas.</p>	
2.	<p>Teo subjektiivne koosseis Kui juba asuda KarS § 151 muutmisele, tuleks väärtekoosseisu puhul kaaluda tahtluse nõude lisamist, mis § 151² kui kuriteo puhul on tagatud. Ettevaatamatusest toime pandud tegude hõlmamine tähendab, et vastutuse toob kaasa ka hooletu või läbimõtle mata väljendus, mis ei ole kantud tahtlusest kedagi diskrimineerida. Selline lahendus laiendab karistatavate tegude ringi põhjendamatu ning hõlmab käitumist, mis ei vasta vaenu õhutamise kui normi kaitse-eesmärgile. Ühtlasi loob see aluse riigivõimu ülemäärasele ja omavolilisele meelsuskontrollile, mis ei ole kooskõlas karistusõiguse <i>ultima ratio</i> põhimõttega. Lisaks võib see kahjustada õigusselguse nõuet, kuna vastutuse piirid sõltuvad hinnangulisest analüüsist, kas ja kuidas võiks sõnavõttu tajuda kolmas isik kui diskrimineerivat.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõu eesmärk on liigseid muudatusi ning jätta maksimaalselt kehtima ka seni kehtinud regulatsioon. Seetõttu ei ole KarS § 151 täiendamine pakutud kujul vajalik.</p>
3.	<p>Koosseisutunnused: oht vägivallale, vara kahjustamisele või ühiskonna turvalisusele EL raamotsus ei nõua laiapõhjalist solvavate või vaenulike väljenduste kriminaliseerimist, vaid võimaldab seada karistatavuse lävendiks reaalse avaliku ohu või ähvardava/kuritahtliku/solvava iseloomu. Sellest lähtuvalt tuleks kaaluda, kas koosseisutunnus „annab alust karta õhutusele järgnevat vägivallategu või vara kahjustamist“ on vajalik või kas piisaks üksnes kriteeriumist „ohustab oluliselt ühiskonna turvalisust“. Viimane vastaks EL õiguse miinimumnõuetele ning aitaks vältida vastutuse tarbetut laiendamist. Eelnõu seletuskirjas võiks siiski olla täpsemalt kui lk-1 23 lahti kirjutatud, sh koos näidetega, mida kujutab endast oluline oht ühiskonna turvalisusele, et suurendada võimalust, et edasine praktika on võimalikult ühtlane ning ei hakataks reageerima triviaalsetele juhtumitele. Kuigi mõiste täpsem tõlgendamine on kohtupraktika ülesanne, tuleks siiski, arvestades mõiste kõrget abstraktsusastet, luua võimalikult selge lähtealus, mis annaks arusaama ühiskonna turvalisuse lävendist, mille ületamisel peaks karistusõigus sekkuma. Siinkohal tuleb rõhutada, et kõiki ühiskondlikult problemaatilisi ilminguid ei pea lahendama karistusõiguse vahenditega: ühiskonnas täidab olulist rolli ka eraõigus. Vara kahjustamise ohu sätestamine koosseisus tekitab täiendavat proportsionaalsuse küsimust, kuna võimaliku kahju minimaalset lävendit ei ole sätestatud. Sellise regulatsiooni korral võib vastutuse kaasa tuua ka vähese väärtusega vara kahjustamise oht. Eeltoodu ei ole kooskõlas karistusõiguse</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Leiame, et eelnõus pakutud sõnastus on piisav ning tekstis pakutud alternatiivid annavad ka piisava tõlgendusruumi. Tagajärje sidumine vara väärtusega tooks kaasa täiendavaid probleeme ning sellise täiendava kitsendava tingimuse sissetoomine tooks kaasa olukorra, kus pakutud norm ei vastaks enam Euroopa Liidu raamotsuse nõuetele.</p>

	<i>ultima ratio</i> põhimõttega ning ka karistusõiguse süsteemiga, et reeglina on arvestatakse vara kahjustamise korral vara väärtust.	
4.	<p>Kvalifitseerivad tunnused</p> <p>Osakond on kriitiline väärteoprejuditsiooni kasutamise suhtes kvalifitseerivate koosseisude kujundamisel.</p> <p>Samuti tuleb küsida, kas vaenu õhutamise kvalifikatsioon inimese surma või tervisekahjustuse või muu raske tagajärje põhjustamisega on vajalik, arvestades, et selliste tagajärgede jaoks on karistusseadustikus olemas eraldi koosseisud, mida saab kohaldada vaenu õhutamise koosseisuga reaalkogumis. Koosseisu pole küll tervisekahjustuse tekitamisele ettevaatamatusest, kuid seda on senini peetud teoks, millele karistusõiguslikku vastutust ei peaks järgnema. Eelnõu seletuskirjast ei nähtu, miks vaenu õhutamise korral peaks sellest põhimõttest kõrvale kalduma. Ka on muu raske tagajärg laialivaguv mõiste ning tekitab olulisi piiritlemisprobleeme (KarS-s kasutusel veel vaid KarS §-s 291¹).</p> <p>Kõnealused probleemid kvalifitseerivate tunnustega võiks ka KarS §-s 151 lahendada, kuivõrd vaenukõne koosseisuga juba tegeletakse.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Väärteoprejuditsioon on juba nähtud ette kehtivas õiguses ning kehtiva KarS § 151 juures. Kuna eelnõu eesmärgiks on näha ette, et vaenu õhutamise raskemad vormid oleksid käsitletavad kuritegudena, siis ülejäänud osas jäetakse KarS 151 muutmata.</p>
5.	<p>Karistust raskendav asjaolu</p> <p>Osakond ei pea vaenumotiivi karistust raskendava asjaoluna sätestamist iseenesest problemaatiliseks. Kehtiva õiguse kohaselt on kohtul võimalik käsitada vihkamise motiive juba praegu madala motiivina KarS § 58 p 1 tähenduses. Samas võib eraldiseisva raskendava asjaolu sätestamine suurendada õigusselgust ning soodustada vaenumotiiviga süütegude ühtlasemat kajastamist statistikas, millel võib olla väärtus nii õiguspoliitilise analüüsi kui ka teadusuuringute seisukohalt.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Oleme teadlikud, et juba kehtiva õiguse kohaselt on võimalik kõne all olevaid motiive käsitleda madala motiivina KarS § 58 p 1 tähenduses. Samas õigusselguse huvides ning tagamaks täielik vastavus Euroopa Liidu raamotsuse nõuetega, on eraldi raskendava asjaolu sätestamine põhjendatud.</p>
	<p>Lõpetuseks</p> <p>Rõhutame, et käesoleva eelnõuga ei lahendata vaenukõne probleemi tervikuna. Vastupidi, vaenu õhutamise ja vaenuliku suhtluse probleemistik vajab süsteemset, ülalt alla analüüsi, mis hõlmaks mh ka tsiviilõigusliku vastutuse küsimust, kuid ka laiemat ühiskondliku konteksti analüüsi. Eriti oluline on meie hinnangul hinnata mh sotsiaalmeediaplatformide vastutuse tegelikku tõhusust, sh selle riigisisese reguleerimise kaudu. Ilma sellise tervikliku vaateta tekib oht, et karistusõigusele pannakse ebaproportsionaalselt suur koormus ning seadusandjal võib kujuneda ekslik arusaam (ja seda arusaama võidakse põhjendamatult kommunikeerida ka avalikkusele), et probleem on lahendatud (eriti kui probleemina, mida soovitakse lahendada, nähakse ainult ettekirjutusi EL-st). Karistusõigus peaks alati jääma viimaseks abinõuks, mitte esmaseks käitumise reguleerimise vahendiks.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Nõustume seisukohaga, et käesolev eelnõu ei lahenda vaenu õhutamise probleeme tervikuna. Käesoleva eelnõu eesmärgiks on näha ette kriminaalvastutus vaenu õhutamise raskemate vormide eest. Samas ei välista see paralleelselt nii õiguslike kui ka praktiliste meetmete võtmist teenusepakkujate vastutuse ja kohustuste osas. Kuna kõiki võimalikke olukordi ei ole võimalik ei eelnõus ega ka seletuskirjas kirjeldada, jäävad</p>

<p>Äärmiselt problemaatiliseks peame seda, et eelnõu keskendub EL õiguse formaalsele ülevõtmisele. Sellest kantult kätkeb eelnõu järgmisi põhimõttelisi probleeme. Seletuskirjas viidatakse korduvalt vaenu õhutamise sätete vähesele kohaldamispraktikale, kuid ei analüüsita, millest selline praktika nappus tuleneb. Vähene kohaldamispraktika ei saa iseenesest olla piisavaks põhjenduseks koosseisude laiendamiseks või ümberkujundamiseks, eriti olukorras, kus puudub analüüs selle kohta, kas tegemist on teadliku karistusõigusliku valikuga hoida vastutus ultima ratio tasemel või regulatsiooni sisulise ebapiisavusega.</p> <p>Seletuskiri rõhutab karistusõiguse <i>ultima ratio</i> põhimõtet ning väidab, et kavandatav regulatsioon ei hõlma väljendusvabaduse piiridesse jäävaid avaldusi. Samas ei selgu, milliste konkreetsete normitehniliste lahendustega see põhimõte tagatakse. Puudub sisuline analüüs alternatiivsete, vähem intensiivsete õiguskaitsevahendite tõhususe kohta ning seos nende ja karistusõigusliku vastutuse vahel jääb deklaratiivseks.</p> <p>Seletuskiri ei käsitle piisavalt kavandatava regulatsiooni praktilist rakendatavust. Ebaselgeks jääb, kuidas tuleks sisustada avaraid koosseisutunnuseid, nagu „oluline ühiskonna turvalisuse ohustamine“, ning kuidas tagatakse nende ühtlane ja prognoositav kohaldamine. Ilma selgete kriteeriumideta suureneb oht ebaühtlaseks praktikaks ja õiguskindluse vähenemiseks. Seletuskirjas on võimalik neid kriteeriume täpsemalt avada ning tuua välja, milliseid olukordi peab seadusandja karistamisväärseks.</p>	<p>nende koosseisude raamid kohtupraktika otsustada.</p>
<p>Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik</p>	
<p>1. Tunnuste eristamine Eelnõuga viiakse Eesti karistusõigus kooskõlla Euroopa Liidu 2008. aasta raamotsusega nr 2008/913/JSK, muutes vaenu õhutamise rahvuse, rassi, nahavärvi, päritolu või usutunnistuse alusel karistatavaks kuriteona. Samas vaenu õhutamine soo, keele, puude, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundi tõttu on endiselt väärtegu. Seletuskirjas puudub põhjendus, miks osade kaitstud tunnuste puhul peab seaduseandja vaenuõhutamist oluliselt vähem ühiskonnaohtlikuks, kui teiste tunnuste puhul. Siinkohal oleks kohane kas ühtlustamine või selge põhjendus.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Kahe erineva koosseisu eesmärk on vältida ülekriminaliseerimist ning näha ette kriminaalvastutus üksnes vaenu õhutamise raskemate vormide eest nii nagu seda nõuab Euroopa Liidu raamotsus. Seega nähakse kriminaalvastutus ette tunnuste puhul, mida nõuab raamotsus.</p>
<p>2. Tunnuste lisamine KarS-i § 151 lg 1 avamisel tuleks kaaluda, kas mõni oluline tunnus on praegusest loetelust välja jäänud. Vanus on tunnus, mis on kaitstud tunnuste hulgas võrdse kohtlemise seaduses § 1 lg 1 ning millega identifitseerivad end kõik inimesed. Vananeva elanikkonnaga riigi tuleviku vaates on vanuse tunnuse lisamine väga oluline. Nii uuringute kui võrdõigusvoliniku poole pöördumiste põhjal võib öelda, et vanuseline diskrimineerimine on Eestis levinud. See võib viidata ka vaenule, mida ei ole seni monitooritud.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõuga hõlmatud kaitstavad tunnused tulenevad põhiseadusest (§ 12) ning Euroopa Liidu raamotsusest. Täiendavalt on peetud vajalikuks täiendada KarS § 151 koosseisu ka puude tunnusega ning see sisaldus juba</p>

	<p>Eestis läbiviidud vaenukõne monitooringud ja uuringud näitavad levinud vaenu transinimeste vastu. Seepärast teen ettepaneku lisada koosseisu ka sooline eneseväljendus ja sooline identiteet.</p>	<p>ka varasemas 2023.a ette valmistatud eelnõus. Eelnõu eesmärk on hoiduda liigsest kriminaliseerimisest ning seetõttu keskendutakse üksnes hädavajalikule ning raamotsusest tulenevate nõuete täitmisele. Sellel põhjusel ei pea me hetkel vajalikuks täiendavate tunnuste lisamist ning väär- ega kuriteokoosseisude laiendamist. Leiame, et eelnõu kasutatav mõiste „sugu“ annab piisava tõlgendusruumi ning seetõttu ei ole otstarbekas neid koosseise täiendavate detailsete tunnustega täiendada.</p>
<p>Võrdse kohtlemise võrgustik</p>		
<p>1.</p>	<p>Tunneme heameelt, et uue kaitstud tunnusega on eelnõus toodud sisse puue, mida KarS-i paragrahv 151 varem ette ei näinud. Eesti Puuetega Inimeste Koja ja Eesti Inimõiguste Keskuse koostöös uurisid Balti riikide õiguseksperdid puuetega inimeste kogemusi ja kokkupuuteid vaenukõne ja -kuritegudega. Projekti tulemusel valmisid soovitusel riigile, kuidas paremini adresseerida puuetega inimese vastu suunatud ja seni liialt vähe tähelepanu saanud vaenukuritegusid. Kuigi tunnuste kaitseala laiendamine on positiivne samm, tekitab küsimusi, miks ei ole lisatud teisi gruppe, kelle õigused vajaksid samuti kaitset, näiteks võrdse kohtlemise seaduse § 1 lg 1 sisalduvat vanust. Kui on plaanis laiendada loetelu tänases KarS §-is 151, siis oleks vajalik kaaluda, milliseid gruppe võiks regulatsioon veel puudutada. Oleme varemgi ministeeriumi tähelepanu juhtinud asjaolule, et Euroopa Komisjon on võtnud kaitstud tunnuste loendamisel tänast reaalsust arvestava laia vaate: „Vihkamine on muutumas peavooluks, mis on suunatud üksikisikute ja inimrühmade vastu, kellel on või kellel tajutakse olevat ühine tunnus nagu rass, etniline päritolu, keel, usutunnistus, rahvus, vanus, sugu, seksuaalne sättumus, sooline identiteet, sooväljendus, sootunnused või muu põhitunnus või nende kombinatsioon.“ 3 Peame seega eriti vajalikuks lisada kaitstud tunnuste loetelusse vanuse, soolise identiteedi, sootunnused ja soolise eneseväljenduse. Sama kehtib plaanitava KarS §58 punkt 14 tunnuste loetelu suhtes.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõuga hõlmatud kaitstavad tunnused tulenevad põhiseadusest (§ 12) ning Euroopa Liidu raamotsusest. Täiendavalt on peetud vajalikuks täiendada KarS § 151 koosseisu ka puude tunnusega ning see sisaldus juba ka varasemas 2023.a ette valmistatud eelnõus. Eelnõu eesmärk on hoiduda liigsest kriminaliseerimisest ning seetõttu keskendutakse üksnes hädavajalikule ning raamotsusest tulenevate nõuete täitmisele. Sellel põhjusel ei pea me hetkel vajalikuks täiendavate tunnuste lisamist ning väär- ega kuriteokoosseisude laiendamist. Leiame, et eelnõu kasutatav mõiste „sugu“ annab piisava tõlgendusruumi ning seetõttu ei ole otstarbekas neid koosseise täiendavate detailsete tunnustega täiendada.</p>
<p>2.</p>	<p>Eelnõu koostajad viitavad, et seadust muudetakse raamotsusest tulenevate nõuete tõttu. Samas näitab nii puuduv statistika kui ka eelnõus endas ära toodud seisukoht, et sõnade ja tagajärje vahel on keeruline alati seost tuvastada (tagajärjedelikt). Ehk Eesti ei vaja paremat, nii sõnavabadust kui vähemuste põhiõigusi austavat uut regulatsiooni, üksnes Euroopa Liidu</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõu kohaselt nähakse ette kriminaalvastutus üksnes vaenu õhutamise raskemate vormide eest</p>

	<p>õiguse tõttu, vaid ka põhjusel, et meie enda karistusõigust selgemaks ja toimivamaks muuta.</p> <p>Lisaks on äärmiselt kahetsusväärne, et kuna eelnõu piirdub vaenu õhutamise reguleerimisega vaid Euroopa Liidu miinimumiga, siis luuakse Eesti õiguskorda taas - sarnaselt võrdse kohtlemise seadusele - erinevate vähemuste vahele kaitstuse hierarhia. Ehk nähakse ette, et avalik üleskutse diskrimineerimisele, vihkamisele või vägivallale on karistatav kuriteona üksnes rahvuse, rassi, nahavärvi, päritolu või usutunnistuse alusel. Samas teiste kaitstud tunnuste puhul vaenu õhutamine jääb sarnaselt kehtivale regulatsioonile väärtetuks. Selline lähenemine õhustab selgelt meie põhiseaduse paragrahvis 12 sisalduvat põhimõtet, et kõik on seaduse ees võrdsed. Isegi Euroopa Liidu õiguse ülevõtmine ei tohi olla õigustus uute hierarhiate ja ebavõrdsuse tekitamiseks erinevate vähemusgruppide vahel.</p>	<p>nii nagu seda nõuab Euroopa Liidu raamotsus.</p> <p>Seega nähakse kriminaalvastutus ette tunnuste puhul, mida nõuab raamotsus ning seeläbi hoidutakse ülekriminaliseerimisest.</p> <p>Märgime, et uue kuriteokoosseisu ettenägemine ei muuda seni kehtinud olukorda kuidagi halvemaks ning jätkuvalt on võimalik võtta isikuid vastutusele vaenu õhutamise eest väärtetokorras.</p>
Eesti LGBT Ühing		
1.	<p>2019. aastal FRA läbiviidud uuringul järgi oli Euroopas iga viies transsooline või intersooline inimene kogenud füüsilist või seksuaalset vägivalda uuringule eelnenud viie aasta jooksul, mis on kaks korda rohkem kui teistes LGBTI gruppides. Kuna trans- ja intersoolisi inimesed kogevad vägivalda rohkem tulenevalt nende identiteedi tõttu, siis vajavad nad kaitset nende identiteedi tunnuste alusel. Trans- ja intersooliste inimeste kaitset vajavad tunnused on sooline identiteet, sooline eneseväljendus ja sootunnused.</p> <p>Ka Euroopa Komisjon soovib ELi põhiäärtuste edendamiseks ja ELi põhiõiguste harta järgimise tagamiseks lisada vaenu eest kaitstud tunnuste loetelusse soolise identiteedi, soolise eneseväljenduse ja sootunnused.</p> <p>Euroopa Komisjoni ja Ilga-Europe andmete põhjal on viimastel aastakümnetel on vaenukõne ja -kuriteod Euroopas järsult kasvanud. Euroopa Nõukogu rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI) 2015. aasta soovitusel määratleti vaenukõne järgmiselt: „isiku või isikute rühma alavääristamise, vihkamise või halvustamise propageerimine, edendamine või õhutamine mis tahes vormis, samuti sellise isiku või isikute rühma ahistamine, solvamine, nendega seotud negatiivsete stereotüüpide loomine, häbimärgistamine või ähvardamine ning kõigi eespool nimetatud väljendusvormide põhjendamine rassi, nahavärvi, sünnipära, rahvusliku või etnilise päritolu, vanuse, puude, keele, usutunnistuse või veendumuste, bioloogilise soo, sotsiaalse soo, soolise identiteedi, seksuaalse sättumuse ja muude isiklike tunnuste või seisundi alusel“. Sama seisukoht on ka KarS § 58 p 14 tunnuste suhtes.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõuga hõlmatud kaitstavad tunnused tulenevad põhiseadusest (§ 12) ning Euroopa Liidu raamotsusest. Täiendavalt on peetud vajalikuks täiendada KarS § 151 koosseisu ka puude tunnusega ning see sisaldus juba ka varasemas 2023.a ette valmistatud eelnõus.</p> <p>Eelnõu eesmärk on hoida liigsest kriminaliseerimisest ning seetõttu keskendutakse üksnes hädavajalikule ning raamotsusest tulenevate nõuete täitmisele. Sellel põhjusel ei pea me hetkel vajalikuks täiendavate tunnuste lisamist ning väär- ega kuriteokoosseisude laiendamist.</p> <p>Leiame, et eelnõu kasutatav mõiste „sugu“ annab piisava tõlgendusruumi ning seetõttu ei ole otstarbekas neid koosseise täiendavate detailsete tunnustega täiendada.</p>
2.	<p>Eelnõu näeb § 151² kaudu ette rangema koosseisu rassismi ja ksenofoobia puhul, samas kui LGBT+ inimeste suhtes suunatud vaenu raskendava asjaoluna ei käsitleta. See tähendab, et avalik üleskutse diskrimineerimisele, vihkamisele</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõu kohaselt nähakse kriminaalvastutus üksnes vaenu</p>

	<p>või vägivallale on kuriteona karistatav üksnes rahvuse, rassi, nahavärvi, päritolu või usutunnistuse alusel, samal ajal kui vaenu õhutamise teiste kaitstud tunnuste puhul (nt seksuaalne sättumus, ühingu ettepanekul ka sooline identiteet, sooline eneseväljendus, sootunnused) jääb väärteoks. Selline lähenemine loob Eesti õiguses selge hierarhia kaitstuse osas ja läheb vastuollu ka põhiseaduse § 12 põhimõttele, mille kohaselt on kõik seaduse ees võrdsed. Palun ühtlustage § 151 ja § 151² kohaldamisala ja sanktsioonid, et et vaenu õhutamise eest karistatav tegevus oleks seaduse ees võrdselt käsitletud sõltumata isiku kaitstavast tunnusest.</p>	<p>õhutamise raskemate vormide eest nii nagu seda nõuab Euroopa Liidu raamotsus. Seega nähakse kriminaalvastutus ette tunnuste puhul, mida nõuab raamotsus ning seeläbi hoidutakse ülekriminaliseerimisest. Märgime, et uue kuriteokoosseisu ettenägemine ei muuda seni kehtinud olukorda kuidagi halvemaks ning jätkuvalt on võimalik võtta isikuid vastutusele vaenu õhutamise eest väärteokorras. Leiame, et eelnõu kasutatav mõiste „sugu“ annab piisava tõlgendusruumi ning seetõttu ei ole otstarbekas neid koosseise täiendavate detailsete tunnustega täiendada.</p>
Ühisarvamus		
	<p>Leiame, et transvaenu käsitlemine süüteo raskendava asjaoluna aitaks selgemalt väljendada riigi pühendumust kaitsta kõiki ühiskonnarühmi, sealhulgas haavatavamaid. Me oleme veendunud, et transvastast vaenu õhutav retoorika suurendab vägivalla riski ning õigustab seetõttu sama lähenemist, mida rakendatakse homofobse vägivalla propaganda puhul. Tuginedes eeltoodule: 1) Palume täiendada eelnõu § 1 lg 1 uue sõnastuse loetelu sõnadega “sooline identiteet” vastavas käändes. 2) Palume täiendada eelnõu § 1 lg 2 uue sõnastuse punkti 1 tunnuste loetelu sõnadega “sooline identiteet” vastavas käändes. 3) Palume täiendada eelnõu § 1 lg 1 uue sõnastuse loetelu sõnaga “sootunnused” vastavas käändes. 4) Palume täiendada eelnõu § 1 lg 2 uue sõnastuse punkti 1 tunnuste loetelu sõnaga “sootunnused” vastavas käändes. 5) Samuti palume võtta teadmiseks meie seisukohta, et inimesed väärivad kaitset seoses nende soolise eneseväljendusega ning et me pooldame ka selle tunnuse lisamist (eelnõuga lisanduvale) KarS § 58 punktile 14 ning KarS §-le 151.</p>	<p>ANTUD SELGITUS</p> <p>Eelnõu kohaselt nähakse kriminaalvastutus üksnes vaenu õhutamise raskemate vormide eest nii nagu seda nõuab Euroopa Liidu raamotsus. Seega nähakse kriminaalvastutus ette tunnuste puhul, mida nõuab raamotsus ning seeläbi hoidutakse ülekriminaliseerimisest. Märgime, et uue kuriteokoosseisu ettenägemine ei muuda seni kehtinud olukorda kuidagi halvemaks ning jätkuvalt on võimalik võtta isikuid vastutusele vaenu õhutamise eest väärteokorras. Leiame, et eelnõu kasutatav mõiste „sugu“ annab piisava tõlgendusruumi ning seetõttu ei ole otstarbekas neid koosseise täiendavate detailsete tunnustega täiendada.</p>